

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Samenwerken bij economie

Kneppers, L.

Publication date

2018

Document Version

Final published version

Published in

Factor D : Kwartaalblad voor het Economie-onderwijs en zijn Didactiek

License

Unspecified

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Kneppers, L. (2018). Samenwerken bij economie. *Factor D : Kwartaalblad voor het Economie-onderwijs en zijn Didactiek*, 36(2), 11- 13.

General rights

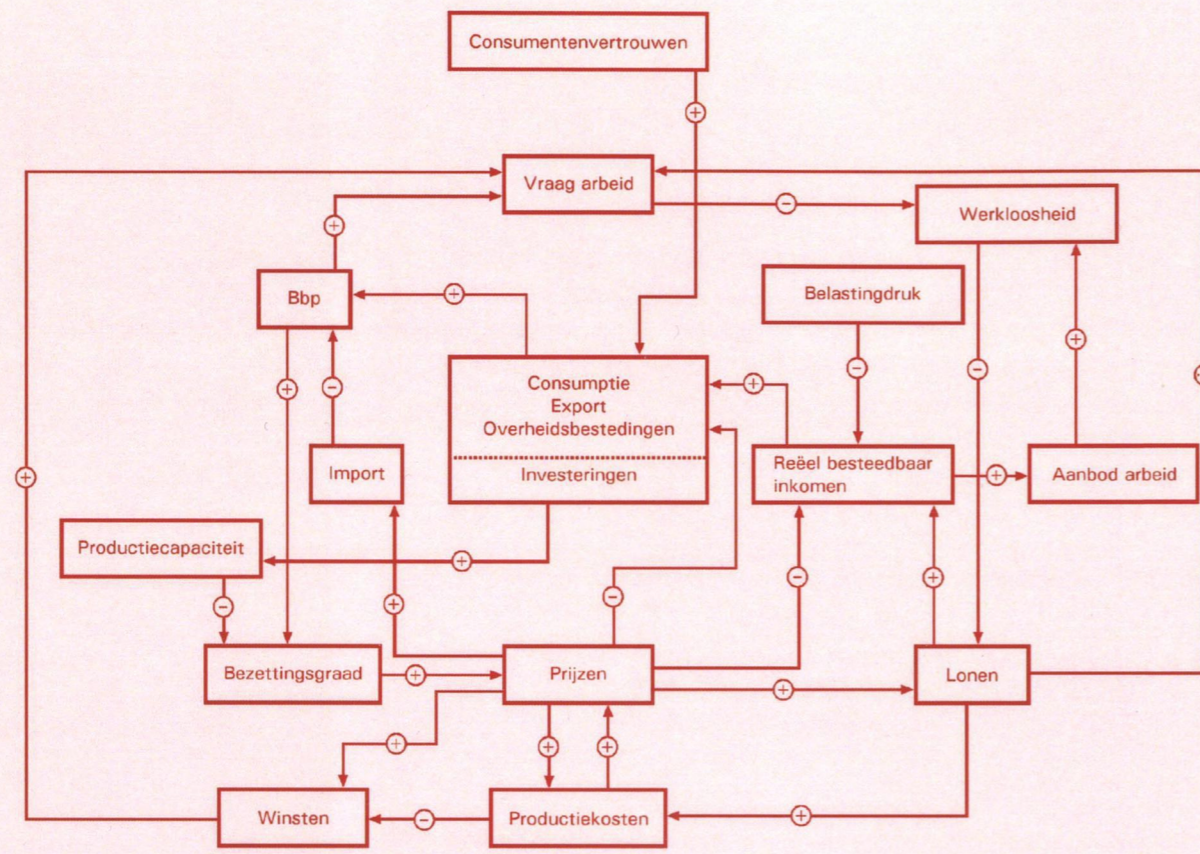
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Figuur 2: Macro-economisch vraagmodel in een stroomschema

Legenda
 Bbp = Bruto binnenlands product
 ⊖ = negatief verband
 ⊕ = positief verband

Bron: CE Economie totaalvak vwo oud programma 2012-2, Opgave 7

behandeld NADAT het volledige model van de reële sfeer uit de doeken is gedaan. Als vervolgens nog wordt doorgedaan met het IS/LM-model kun je zeker zijn van een overladen programma. Dus niet doen!

voorkeur voor schrappen gaat dan uit naar de geaggregeerde vraag- en aanbodcurve.

Reacties op bovenstaande zijn welkom op redactiefactord@soeo.nl!

Economie op havo

Ook voor havo-leerlingen is enige mate van inzicht in de invloed die de effectieve vraag kan hebben op de economische activiteiten belangrijk. Ook voor hen pleit ik voor het herinvoeren van een Keynesiaans vraagmodel, maar wel met een basale benadering. Er zullen dan wel andere zaken geschrapt moeten worden. Mijn

Samenwerken bij economie

Lenie Kneppers

We laten leerlingen vaak samenwerken aan opgaven. Maar is dit wel effectief? Uit meer dan 40 jaar onderzoek is gebleken dat, als leerlingen samenwerken aan een taak, de leerprestaties verbeteren (Slavin, 2015). Maar wat wordt dan precies verstaan onder samenwerken?

In de literatuur wordt onderscheid gemaakt in *cooperative learning* en *collaborative learning*. Ik weet daar geen goede onderscheidende Nederlandse vertalingen voor, dus ik gebruik in dit artikel de Engelse termen. Onder *cooperative learning* wordt een instructiemethode verstaan waarbij leerlingen in kleine groepjes samenwerken om elkaar te helpen inhoudelijke kennis en vaardigheden te verwerven.

Onder *collaborative learning* wordt een leervorm verstaan waarbij leerlingen in groepen problemen oplossen en/of producten creëren die weergeven wat zij geleerd hebben. Activiteiten in of buiten de klas kunnen bestaan uit samen schrijven, groepsprojecten, gezamenlijk oplossen van problemen, debatteren, of andere activiteiten waarin leerlingen gezamenlijk een belangrijke vraag beantwoorden of een betekenisvol project uitvoeren. De leraarsrol is in deze situatie verschillend van de traditionele leersituatie. In dit artikel ga ik in op *cooperative learning*. Deze vorm van leren is al meer dan 40 jaar onderzocht: het blijkt dat het werkt in veel vakken en op veel opleidingsniveaus. Maar het moet wel uitgevoerd worden onder specifieke condities. Juist dat ontbreekt er vaak aan in de praktijk; in de praktijk worden meer informele vormen gezien.

Lenie Kneppers is vakdidactica economie aan het instituut voor de lerarenopleiding van de Universiteit van Amsterdam en redactielid van Factor D.

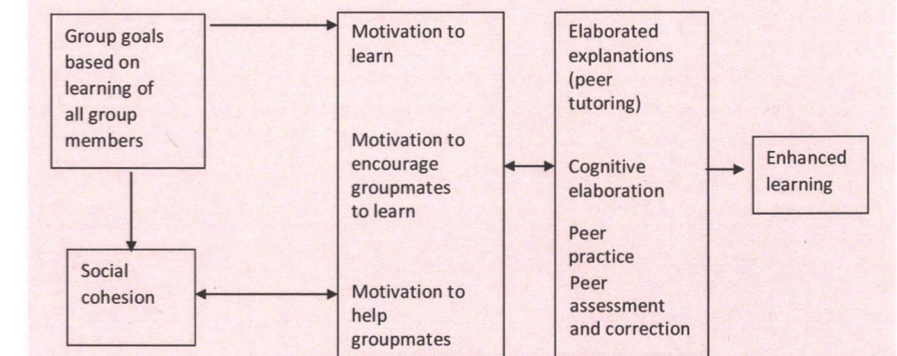
met bestaande kennis, ervaringen, gevoelens). Deze theorieën wijzen de effecten van *cooperative learning* toe aan de interactie tussen groepsleden. Deze interactie leidt tot beter leren en betere leerprestaties.

Bij het ontwerpen van *cooperative learning* moeten deze visies gezien worden als complementair. Slavin (2015) laat in een model – figuur 1 – de integratie zien van al deze theorieën, waarin te zien is hoe een theorie kan leiden tot de andere theorieën.

Groepsdoelen en individuele aansprakelijkheid

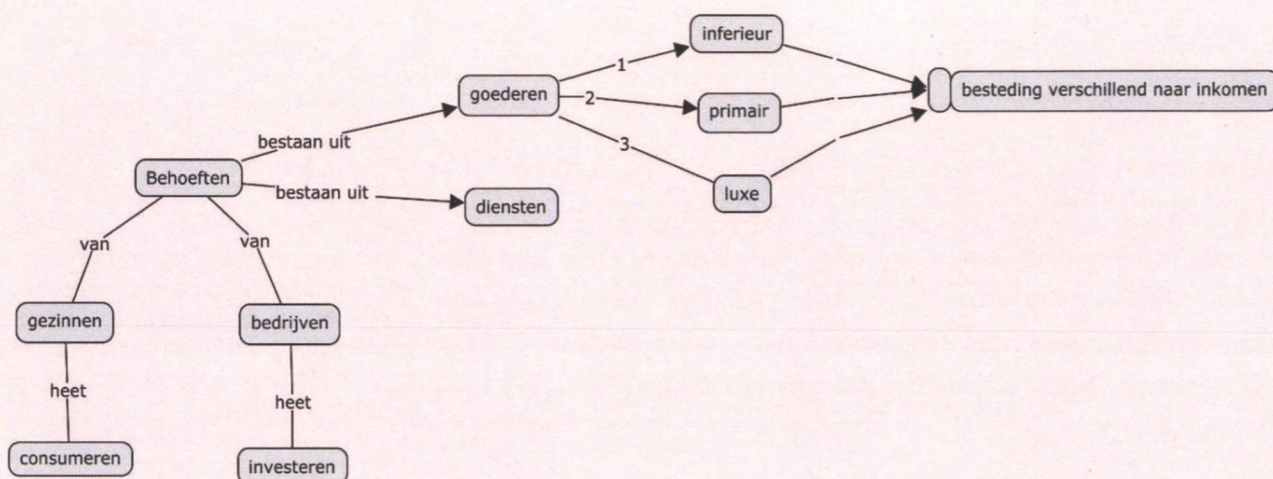
Om de genoemde leereffecten te bereiken is het noodzakelijk dat de groep beloond wordt voor het samenwerken. Het gebruik van groepsdoelen en groepsbeloning bevordert het effect van *cooperative learning*, maar alleen als de groepsbeloning is gebaseerd op het individueel leren van alle groepsleden. Vaak zien we dat de groep een groeps cijfer krijgt. Er is dan echter weinig uitdaging voor de groepsleden om concepten uit te leggen aan groepsleden of strategieën voor te doen.

Figuur 1: Integratie van theoretische perspectieven op de effecten van *cooperative learning*

Figuur 2: Conceptmap van concepten en relaties in h 4.2 worden gebruikt

Tabel 1: opdrachtblad

	Opdrachten	Schrijf hier jullie besprekingen
1	Noteer per persoon waaraan je op dit moment behoefte hebt en waaraan je over enige tijd behoefte denkt te hebben.	
2	Vergelijk met elkaar de behoeften die jullie opgeschreven hebben. Wat kunnen redenen zijn van verschillen tussen jullie behoeften?	
3	Bedenk samen of en waarin de soort behoefte, door jullie opgeschreven, verschillen. Kun je ze indelen? Waar denken jullie dan aan? Schrijf die gedachten op.	
4	Kijk samen nu in het boek op pagina 58 naar de indeling die daar gegeven wordt. Waarin verschilt die van jullie indeling? Hoe kun je dat uitleggen?	
5	Deel nu jullie behoeften in op de manier uit het boek. Misschien kunnen jullie sommige behoeften niet plaatsen. Zijn dat behoeften zoals het boek dat omschrijft? Schrijf op hoe jullie zelf het begrip behoeften zouden willen omschrijven en vergelijk dat eens met de omschrijving die economen daaraan geven. Als die twee verschillen hoe zou dat komen, denk je? Schrijf jullie redenering op zodat anderen die kunnen volgen.	
6	Wissel de redeneringen uit met een andere groep. Maak samen één redenering waarmee jullie het allemaal eens zijn.	
7	Kies één van de goederen die jullie hebben opgeschreven. Kijk tot welke categorie goederen die volgens economen behoort.	
8	Teken de horizontale en verticale lijn van een grafiek, met verticaal vraag en horizontaal inkomen. Maak nu per persoon de vraaglijn van die categorie in de getekende grafiek. Vergelijk die met elkaar. Zijn de grafieken goed? Leg elkaar uit.	
9	Jullie gaan op Koningsdag op de Dam staan met het plan om frietjes te verkopen. Om dat handig te doen, schaffen jullie een frituurpan aan. Dat gaat beter en is ook minder gevaarlijk dan een losse pan met olie. Die pan kan ook volgend jaar weer gebruikt worden. Leg elkaar aan de hand van dit voorbeeld uit wat het verschil is tussen consumeren en investeren. Gebruik je boek erbij.	
10	Aan welke goederen besteedt ieder van de groep zijn geld? Maak onderscheid tussen jongens en meisjes. Maak er een toplist van: welke goederen het meest enzovoorts. Lever dit lijstje in bij de leraar. Die maakt van de afzonderlijke groepjes één tabel voor jongens en één voor meisjes (15-16 jaar).	
11	Vergelijk die met de Nibud tabel uit je boek (of van internet).	
12	Maak samen de opgaven van h 4.2 en ga na of iedereen alles begrijpt.	

Een of twee groepsleden kunnen dan al het werk doen. Hoe dat op te lossen? Alle leden maken bijvoorbeeld een voortoets voordat aan het werk wordt begonnen en na het werk een natoets. De groep wordt beloond naarmate de groepsleden vooruit gegaan zijn met een aantal punten. De behaalde score op de natoets kan ook worden vergeleken met de eerder behaalde scores in het vak. Een andere mogelijkheid is het

zijn de volgende leerlingdoelen af te leiden (te zien in figuur 2): De leerling kent de begrippen en de relaties tussen de begrippen zoals aangegeven in de conceptmap, kan ze herkennen in eigen en andere situaties en kan ze gebruiken in verschillende contexten. De leerling kan verklaren waardoor behoeften kunnen verschillen voor mensen evenals de indeling ervan. De leerling kan grafieken betreffende

Maar er kan ook uit worden gegaan van het gemiddelde per leerling van de tot nu toe behaalde cijfers bij de toetsen. De groepsvorming wordt dan wel belangrijk. Groepjes kunnen van tevoren door de leraar worden gemaakt en voor elke groep op papier worden gezet. Op de tafels ligt het papier met de namen en de leerlingen gaan zitten bij hun naam. Iedere leerling krijgt een opdrachtvel. Iedereen is verplicht dit in te vullen.

Het opdrachtvel kan er uitzien zoals in tabel 1.

De leraar luistert af en toe bij elk groepje. De leerlingen van het groepje mogen vragen stellen, bijvoorbeeld over iets waar ze zelf niet uitkomen. Dus niet of iets goed beantwoord is. Bovendien hoort de leraar waar problemen in de begripsvorming ontstaan. Na de natoets kan daar op ingegaan worden.

Bij *cooperative learning* helpen de leerlingen elkaar om de leerdoelen te bereiken. De opdracht moet aanleiding geven tot die hulp. In de gegeven opdracht is dat geprobeerd. De opdracht is echter nog niet in een klas uitgetoetst. Mocht iemand dat in de klas uitvoeren dan ontvangt Factor D graag de ervaringen. ■

” het succes van het team hangt af van het individueel leren

tussendoor afnemen van formatieve toetsen. In de literatuur wordt ook gesproken over quizzes, maar de keuze voor informele, formele toetsen of andere vormen zal sterk afhangen van het vakdoel. De taak van de groep moet zijn dat ieder iets leert in plaats van het beantwoorden van vragen. Dan is het in het belang van de groep dat er tijd besteed wordt aan het aan elkaar uitleggen/verklaren of om elkaar te vragen naar uitleg en hulp. In de literatuur worden verschillende ontwerpen gevonden voor het uitvoeren van *cooperative learning*.

Student Team Learning

Ik beperk me in dit artikel tot één vorm: Student Team Learning (STM). Centraal staat hier de teambeloning en de individuele afhankelijkheid. Dat betekent dus dat het succes van het team afhangt van het individueel leren van de teamleden. Voor het ontwerpen van *cooperative learning* met het STM model zal ik uitgaan van de LWEO lesbrief voor de derde klas, Kopen en Werken, hoofdstuk 4.2, onderwerp consumeren en investeren. De vraag is hoe dit hoofdstuk gebruikt kan worden met toepassing van *cooperatief learning* door middel van het STM model. Allereerst is het noodzakelijk de leerlingdoelen vast te stellen. Door een analyse van het hoofdstuk

dit onderwerp lezen en interpreteren. De leerling kan bronnen betreffende dit onderwerp gebruiken en interpreteren.

De introductie zou er als volgt uit kunnen zien: 'Jullie gaan een aantal opdrachten maken in groepjes van drie (door de docent aangewezen). De bedoeling is dat jullie ervoor zorgen dat alle groepsleden de leerstof begrijpen en kunnen toepassen. Je moet elkaar dus helpen. Als blijkt dat de groepsleden vooruit zijn gegaan levert dat bonuspunten op voor ieder van jullie voor de volgende toets. Als de groep gemiddeld 1 punt vooruit is gegaan dan levert dat 0,25 punt per persoon op. Als de groep gemiddeld 2 punten vooruit is gegaan dan levert dat 0,5 punt per persoon op. Als de groep meer dan 2 punten vooruit is gegaan levert dat 1 punt per persoon op.'

Als voortoets kunnen rechtstreekse vragen gesteld worden. Bijvoorbeeld: wat zijn primaire goederen; wat is investeren. In de natoets moeten meer denkvragen gesteld worden waarbij voor de beantwoording begrip nodig is, bijvoorbeeld toepassingen in verschillende situaties/contexten. Vooruitgang ligt vanzelf voor de hand: leerlingen leren altijd wel als de leerstof aan de orde is geweest. Zaak is dus de natoets goed in elkaar te zetten zodat dit effect wat verminderd wordt.

Referenties

- Johnson, D., & Johnson, R. (2002). Learning together and alone: Overview and meta-analysis. *Asia Pacific Journal of Education*, 22(1), 95-105.
- Slavin, R. E. (2015). Cooperative learning in schools. In J. D. Wright (Ed.), *International encyclopedia of the social & behavioral sciences (second edition)* (pp. 881-886). Oxford: Elsevier.